

Hans Heyerdahl Stangebye

FORORD TIL "OKKUPASJON OG FOLKERETT"

Overenstemmende med folkeretten var Tysklands okkupasjon av Norge i 1940 lovlig. Den varte uavbrutt frem til krigens avslutning i 1945 og ble avløst av alliert okkupasjon.

En kortvarig våpenkamp fra 24.4.40 til 10.06.40 var en følge av at regjeringen ikke overholdt sine traktatsmessige forpliktelser etter Haakonvensjonen, som Norge tiltrådte i 1907 og gjorde til norsk lov i 1910, bindende for befolkning og myndigheter og overordnet nasjonale lover, ble avsluttet med betingelsesløs kapitulasjon, som innebar opphør av alle fiendtligheter mellom landene. Kapitulasjonen ble godkjent i London i regjeringssmøte.

Da det ikke foreligger noe bevis for at Norge var krigførende, må lover utferdiget på basis av "Tyskland som fiende" ansees som utferdiget på uriktig og falskt grunnlag, og derfor ugyldige og maktesløse. De må foretas offentlig oppreisning av dem som er dømt på dette grunnlag og med tilbakebetaling av foretatte inndragninger.

Strafferettslige aksjoner overfor dem som forbrøt seg mot folkeretten gjennom sabotasje og lignende vil ikke kunne fremmes på nasjonal basis, da man med rette kan gå ut fra at dette skjedde ut fra ideelle motiver og i god tro, og at de derved gavnet fedrelandet

HANS HEYERDAHL STANGEBYE

OKKUPASJON OG FOLKERETT - FOLKERETT OG OKKUPASJON

Nøytralitet og okkupasjon. Folkerettslige betraktninger.

Etter krigen ble det reist tiltale for landsforræderi mot rundt 100.000 nordmenn. Tar man med familiemedlemmer og andre berørte parter, kommer antallet av befolkningen, som mer eller mindre hadde gått tyskerenes "ærend" på rundt 10 %.

Antallet var bemerkelsesverdig høyt, men enda mer oppsiktsvekkende var at de fleste tilhørte landets øvre befolkningsskikt av intellektuelle, kunstnere, militære og storbønder. Flertallet av disse var kjente som sterkt nasjonale fedrelandsforkjempere, som aktivt hadde gått inn for styrkelse av vårt forsvar, i sterk uoverstemmelse med den sittende sosialistregjering som gikk inn for størst mulig svekkelse. Politisk representerte de to skarpt adskilte grupper, den ene tyskervennlig og den andre sovjetvennlig.

Under rettsoppgjøret etter krigen påberopte samtlige tiltalte seg at de ikke kjente til at Norge var i krig med Tyskland. Dette var åpenbart et sannferdig utsagn, og ingen billig unnskyldning. De ble dømt til inndragning av sin eiendom, tap av statsborgelige rettigheter, lengre fengselsstraffer og noen ble henrettet. Flere hundre tok sitt eget liv under umenneskelige forhold i fengslene, og ved bekymring for sine pårørende som var fratatt sitt eksistensgrunnlag.

"Støtte til fienden" var den generelle kjennelse som alle ble dømt etter. Det essensielle spørsmål, om Tyskland var fiende eller lovlig okkupant, ble aldri juridisk klarlagt og burde selvsagt vært forelagt Høyesterett, før noen rettssak ble fremmet. En kjennelse om at okkupasjonen var overrennsstemmende med Folkeretten ville ikke bare ha umuliggjort hele rettsoppgjøret, men også plassert skylden på det regjerende partiet - Arbeiderpartiet - men også stemplet alle fientlige handlinger overfor tyskerne i okkupasjonstiden, som ulovlige og tildels straffbare.

For regjeringen som kom hjem etter krigens slutt, burde det ha vært et mål å dempe dens skadelige virkning på befolkningen mest mulig. De lå så åpenbart i kortene at det måtte ha hersket tvil i de folkerettslige spørsmål, så lenge dette også var tilfelle hos regjeringen i London. Dessuten var det høy enighet hos såvel de krigførende som nøytrale makter at Norge ikke var krigførende. Selv Sverige hadde ikke godtatt Norge annet enn som nøytral, hvilket gjenspeiles i at de nektet kongehusets medlemmer adgang til landet som flyktninger, og internerte norske soldater som kom over grensen. Også deres tillatelse til transitt for tyskere er en klar markering.

Regjeringen måtte også hatt kjennskap til sin egen skyld for okkupasjonen. Man må forutsette at ihvertfall noen av dem hadde satt seg inn i Folkeretten, og som hersket fra det øyeblikket tyskerne hadde satt sin første soldatfot i landet. Og at de satt i London og laget den såkalte Landsvikloven, med tilbakevirkende kraft for alle nordmenn, var dobbelt urett. For det første hadde de ikke folkerettslig adgang til å utferdige noen lover eller bestemmelser for det okkuperte landet så lenge okkupasjonen varte, og for det annet ikke gi lover som befolkningen ikke kunne hatt kjennskap til i gjerningsøyeblikket. De fleste hadde jo ikke engang et radioapparat, som var inndratt av tyskerne.

Vi står tilbake med at foranledningen til rettsoppgjøret var en markering av en sosialistisk seier over de nasjonale krefter i landet. Det er da også en skjebnens ironi at to av daværende kronprins nærmeste venner og stammende fra landets beste slekter, ble fengslet med en dødsdom hengende over sine hoder. Man trekker nære paralleller med den franske revolusjon, med den internasjonale sosialisme som seierherre over aristokratiet. Og kneblingen av anderledes tenkende, fra egne rekker eller fra den øvrige befolkning, har vart og varer fortsatt. Ingen tør å uttale seg i en retning som kan rukke ved det offisielle standpunkt.

Regjeringen hadde ved krigsutbruddet en helt klar innstilling om landets nøytralitet, og påberopte seg dette ved de første engelske grensekrenkelser, hvor engelske orlogsfartøyer bordet et tysk støttefartøy i en norsk fjord, og hvor det ble lagt ut miner i norske farvann som forberedelse for invasjon.

Etter okkupasjonen godkjente de samarbeidsrådet med okkupasjonsmakten, Administrasjonsrådet, og fikk sendt tilbake 3000 norske soldater som var internert i Sverige, med godkjennelse av okkupanten.

Da regjeringen og stortingsmedlemmene kom til London, ble de ikke på noen måte behandlet som krigførende, men som nøytrale flyktninger. De var avskåret fra og kunne erklære seg selv som krigførende på et okkupert lands vegne, og aller minst ovenfor okkupanten som var dekket av folkerettens bestemmelser. Når en kortvarig krigstilstand oppstod, var årsaken ulovlig norsk militær motstand. Da denne var nedkjempet, intrådte igjen normale okkupasjonsforhold i hele landet, etter at regjeringen i London hadde godkjent norsk kapitulasjon.

Hvordan fortonet okkupasjonen seg for det norske folk?

Den 9. april landet de første fly med besettelsessoldater på Fornebu. De norske militære enheter der, ca. 200 mann, fikk vite av sine norske og tyske befalingsmenn at Norge var under lovlig okkupasjon, og ble bedt om å forlate flyplassen og ta med seg sine våpen og effekter. Innmarsjen i Oslo ble ledet av et militærorkester, ledsaget av norsk ridende politi. Fra studentlunden i Oslo, Musikkpaviljongen, ble folk underholdt. Det var fullt av mennesker slik som det er vanlig på Karl Johan. De første fredlig spaserende tyske soldater avla besøk i butikkene og kjøpte sjokolade.

Øverstkommanderende for de tyske tropper, general Falkenhorst, hadde sine stående ordre "**å rykke inn å forsvare landet mot allierte angrep**". (Berit Nøkkleby Heiberg fra boken "Terboven, Hitlers mann i Norge".)

Den tyske innstillingen.

Tyskland hadde nettopp avsluttet felttoget i Polen. De sto foran krevende militære oppgaver på kontinentet, og ville aller helst se Norden nøytralt. Men innskipningen av allierte tropper i Nordsjøhavnene, og mineutlegging i norske farvann, viste at dette alternativ ikke var aktuelt. Enten ville England sikre seg Norge som utfallspost mot Tyskland, eller Tyskland måtte sikre seg landet. Denne løsningen kunne skje med Folkeretten i ryggen, og dette av flere grunner. Folkerettens bestemmelser om vern av nøytrale stater under krigsforhold, var undertegnet i Haag i 1907. Nærmest alle siviliserte stater hadde forpliktet seg under betegnelsen "Haagkonvensjonens Landkrigsreglement" gjeldende for regjering, Storting og befolkning. Den

pålegger de krigførende parter et felles ansvar for de nøytrale staters befolkning, hvor også overtagelse av landets totale forsvar inngår. Når de angripes av en annen part har de ikke bare rett, med også plikt til å komme dem til assistanse.

Konvensjonen pålegger også de nøytrale å opprettholde et så sterkt forsvar, at de kan avvise krenkelser av deres nøytralitet, som de pålegges å gjennomføre effektivt og kompromisløst. Tyskland hadde flere ganger advart Norge i forbindelse med manglende avvisning av engelske krenkelser, som hadde begrenset seg til papirprotester. Deres støttefartøy hadde blitt oppbrakt, og dets tyske besetning internert. Dette hadde foregått i norsk fjord, uten noen form for norsk militært forsvar. Miner var utlagt uten å bli fjernet. Da nå også allierte besetlestropper var underveis, var den lovlige okkupasjonen helt klar, og ble utnyttet ved besettelsen 9. april 1940, og forkynnt norske myndigheter gjennom deres sendemann Brauer overfor Konge og regjering.

En uendlighet av avhandlinger om skyld og uskyld er skrevet. Det er imidlertid bare dette ene som interesserer, **var Norge i krig med Tyskland, eller var det ikke?**

Avgjørelsen må få vidtrekkende konsekvenser, med viktigst er at foræderstempelet for tusener av landets mest verdifulle mennesker fjernes. Om Tyskland overholdt de strenge regler de selv var underlagt under okkupasjonen, interesserer mindre. De var underlagt norske lover, men hadde anledning til å utferdige bestemmelser som var nødvendige for deres opphold og virksomhet i landet. I stor utstrekning overholdt de det som de var forpliktet til, hvilket langt fra kan sies om behandlingen de møtte i Norge. Når imidlertid sabotasje og direkte militær motstand forekom, så skyldes dette uvitenhet hos de impliserte. Hadde regjeringen straks gjort kjent at okkupasjonen var lovlig, og at de ville underordne seg Folkerettens bestemmelser, samtidig som de oppfordret befolkningen strengt å holde seg til de samme, ville hverken tysk politi eller andre ordensstyrker vært nødvendige.

Skylden ligger ene og alene på regjeringen. Mens de oppfordrer befolkningen til militær motstand med våpen, som den samme regjering hadde fratatt dem, flykter de selv til utlandet og tar med seg landets gullbeholdning for å ha noe å leve av i sin utlendighet. De er klar over at de ikke har noen status dit de kommer og knapt noen unnerstøttelse. Med alle midler skaper de splid mellom befolkning og besetlestropper, som fører til fengsel og henrettelser av folk som i nasjonalbevissthet mener at de har tjent sitt land og vært på lovens sikre side.

Hva var regjering og Storting, som flyktet? Hvilke mennesker var det, hva var det folk skulle ha tillit til og underordne seg? Vi vet at forsvarsministeren gikk med "det brukne gevær" i sitt jakkeslag som tegn på at han var anti-militær. Hvilken statsminister hadde man? Man vet at han het Nygårdvold, og at han sto gråtende på Hamar jernbanestasjon i sin fortvilelse over situasjonen, som han selv hadde bragt landet opp i. Den øvrige regjering var sammensatt av folk med den laveste rang, sterkt sovjetvennlige, og med et hat til alt som luktet av forfinethet, gamle slekter og penger. Regjeringen representerte ikke folket, men daværende arbeiderklasse, som bare så det de fikk i lønningsposene. Kunne de slakte overklassen så hadde de gjort det. Det var situasjonen i 1940. Det var de samme, som da de kom hjem, hugget hodet av den nasjonale overklasse, så effektivt at den ikke har kommet opp igjen. De maktet å mobilisere så godt som hele den norske befolkningen til å tro at nettopp disse hadde begått foræderiet, støttet en fiende som aldri hadde eksistert.

HENVISNINGER TIL SITATER OG KOMMENTARER

Haagkonvensjonene er deler av Folkeretten, ratifisert av Norge og gjort til Norsk lov i 1910.

Nr. 1,2,3,5,8,40

Folkeretten er bindende for Norge. Ved divergerende rettsoppfatninger går Folkeretten foran landets lover.

Nr. 4,34,53,60

Okkupasjonen av Norge startet 9. april 1940. Fra dette tidspunkt går den offentlige makt over til okkupanten i de områder han har besatt. Befolkningen må adlyde okkupanten og fraholde seg enhver fiendtlig handling overfor ham.

Nr. 22,23,24,28,36,38,39

Engelsk mineutlegging og bording av tysk fartøy i norsk fjord, uten norsk militær motstand, ga Tyskland rett til okkupasjonen.

Nr. 9,10,11,15,33,37,49,57

Det bestod en begrenset krigstilstand mellom Tyskland og Norge fra 24. april 1940 til 10. juni 1940, foranlediget av ulovlig norsk militær motstand.

Nr. 12,13,14,16,29,30

Regjeringen flyktet fra Norge 7. juli 1940 og nedsatte seg i London.

Nr. 17,18

Norge var ikke på noe tidspunkt og ikke av noe land ansett som krigførende, heller ikke av Tyskland.

**Nr. 19,20,21,31,42,43,44
50,52,54**

Quislings tilbakekallelse av mobiliseringsordenen, og hans dannelse av et norsk administrasjonsapparat til støtte for okkupanten, må ansees som lovlig handling ut fra Folkeretten og de rådende forhold.

Nr. 25,26,27,35

Regjeringen i London var avskåret fra innblanding i norske forhold, og lovgivning.

Nr. 34,41

Rettsoppgjøret var ulovlig

**Nr. 41,44,45,46,47,48,51
55,56,57,58**

Regjeringen unngikk riksrett gjennom å unnlate å stille 200 000 tyskerarbeidere og partifeller for retten og ved å frata 100 000 NS-folk stemmerett.

Nr. 59

SITATER OG KOMMENTARER:

- 1.) Haagkonvensjonen er en mellomfolkelig overenskomst, tiltrådt i full frihet av den enkelte stat. Om en okkupasjon aldri så meget er hitført med tvang, beror dens rettsforhold på en forhåndsingått avtale. Dette rettsforholds bestemmelser er fiksert i Lkr.III : *"Om den militære myndighet på den fiendtlige stats område"*.
- 2.) Kunngjort i Norsk Lovtidende 1910 og derved blitt norsk lov, gjensidig forpliktende for regjering, domstolene og befolkningen i okkupasjonstilfelle. Tyskerene hadde kunngjort denne rettordningen som gjeldende innen det besatte område.
- 3.) Landkriksreglementet (L.kr.), Haagkonvensjonen 57 og 58.
- 4.) Aschehoug og Gyldendals store Norske leksikon: *"Folkeretten er de rettsregler som er bindende i forholdet mellom stater. Det er en kjennsgjerning at Folkeretten av statene selv uten unntagelse hevdes å være forpliktende for dem, og virkelig eller angivelig oppfattes slik av deres myndigheter. Hva angår f. eks. overholdelse av avtaler, tyder meget på at denne er like regelmessig og selvfølgelig mellom stater som mellom enkeltpersoner. Krigens rettsregler gjelder for partene i like grad, uansett hvem som har skylden for at den begynte. Som medlemmer av folkerettssamfunnet regnet man ut til 1800 tallet bare kristne stater; senere er alle land kommet med."*
- 5.) Av vesentlig betydning for håndhevelsen og utviklingen av Folkeretten var opprettelsen av en fast internasjonal domstol i Haag 1921. (reorganisert i 1946) Arbeidet med å regulere og humanisere krigføringen resulterte først og fremst i Haagkonvensjonene av 1899 og 1907, og Genèvekonvensjonene, hvor de någjeldende er fra 1949.

FOLKERETTEN - KRIGENS RETT.

Utgitt på foranledning av institutt for statsrett og folkerett. Universitetet i Oslo

- 6.) Avd. III art. 42: Et område betraktes som okkupert når det faktisk befinner seg under den fiendtlige hærs myndighet.
- 7.) Avd. III art. 43: Når den lovmessige makt faktisk er gått over til okkupanten, skal denne ta enhver forholdsregel som beror på ham, forsåvidt mulig at gjenopprette og sikre den offentlige orden og det offentlige liv; okkupanten skal herunder respektere de lover som gjelder i landet, medmindre det foreligger absolutte hindringer derfor.

OKKUPASJON OG NØYTRALITET, NØYTRALITET OG OKKUPASJON

- 8.) Tyskland var signetarmakt sammen med Norge og ca. 40 andre stater i Haag og tiltrådte Haagkonvensjonene, blandt dem Landkriksreglementet. Dette foregikk fra juni til oktober 1907. De norske medlemmer av domstolen var fylkesmann G.W.W. Gram, minister dr. F. Hagerup, fhv. statsminister dr. Sigurd Ibsen og hypotekbankdirektør H.J. Horst.

- 9.) Mineutleggingen den 8. april var et ledd i allierte invasjonplaner. Folkeretten fastslår den krigførendes rett til å ta opp kampen mot nøytralitetskrenkeren på den nøytrale stats territorium.
- 10.) I sin krigskronik *"Das Oberkommando der Wehrmacht gibt bekannt" fra 9. april 1940 heter det: "Um dem im Gang befindlichen britischen Angriff auf die Neutralität Dänemarks und Norwegens entgegenzutreten, hat die deutsche Wehrmacht den bewaffneten Schutz dieser Staaten übernommen".*
- 11.) **(Oversatt:** "For å imotsette seg det igangværende britiske angrep på Danmarks og Norges nøytralitet, har den tyske hær overtatt den militære beskyttelse av disse land.")
- 12.) I et telegram fra Berlin 15.4.1940 ble det likeledes dementert at det besto krigstilstand.
- 13.) Erlass des Fuhrers: *"Krigstilstanden mellom Norge og Tyskland fra 24.4 - 10.6.1940."* (halvannen måned.)
- 14.) Høyesterett har ansett det for overflødig å ta standpunkt til om det forelå folkerettslig krigstilstand. Noen fred med Tyskland er ennå ikke sluttet, hvilket synes å være unødvendig, da det aldri hersket krig.
- 15.) ALTMARK seilte under *" Reichdienstflagge"*, var altså statsskip, og var oppført i den tyske skipslisten som hjelpeskip for marinen. Krigsskip og statsskip hadde rett til såkalt *"uskadelig gjennomfart av nøytralt sjøterritorium"*, fastslått i Haagkonvensjonen av 1907 og gjentatt overfor de nordiske land av Storbritania i mai 1939. Såvel krigsskip som hjelpeskip kunne under sin *"uskadelige gjennomfart"* ha fanger ombord. Altmark hadde som statsskip rett til å nekte ransaking. *"Den engelske jager Cossacks angrep var ifølge Folkeretten et klart brudd på Norges rett som nøytral stat."* (Berit Nøkleby i Aftenposten av 15.2.1980.)
- 16.) Hele den norske hjemmeflåte, 850 000 tonn, ble ikke prisedømt, hvilket Tyskland ville hatt anledning til hvis de fortsatt anså seg å være i krig med Norge.
- 17.) 7.juni 1940 reiste Kongen til England. 10.juni kapitulerte styrkene i Nord Norge.
- 18.) Grunnlovens § 11. *"Kongen skal bo innenfor Riget og må ikke uten Stortingets samtykke oppholde seg utenfor Riget lenger enn seks måneder ad gangen, medmindre han for sin person vil ha tapt rett til kronen."*
- 19.) *"Exilregjeringen uppehöld seg inte på allierad, utan britisk territorium. Det faktiska förhållandet är, at Norge inte på någon tidspunkt inngick militär allians med någon av de mot Tyskland kämpande makter."* (Den svenske rettskommisjon.)
- 20.) *"Lingekompaniet var en engelsk, og ikke en norsk militæravdeling."*

- 21.) *"Oberkommando der Wehrmacht"* utga straks etter felttoget i Norge en *"bericht"* kalt *"Kampf um Norwegen."* Dette var i 1940. I innledningen heter det: *"Der Feltzug in Norwegen wird nicht als Krieg Deutschlands gegen Norwegen in die Geschichte eingehen, er gehört vielmehr in den Ablauf der kriegerischen Auseinandersetzung zwischen Deutschland und England, die mit dem Ausbruch des Kampfes im Norden in ihr entscheidendes Stadium eintritt..."*
- Oversatt:** "Felttoget i Norge vil ikke gå inn i historien som en tysk krig mot Norge. Den var langt mer en følge av den militære situasjon mellom Tyskland og England, og som ved kampene i Norden gikk inn i et avgjørende skjede."
- 22.) Oxford manuel art. 48.: *"Folk på det besatte området, som ikke underkaster seg okkupasjonsmyndighetens fordringer, kan tvinges til det."*
- 23.) I "International Law Association" i Warszawa 1928 heter det i art.6: *"Befolkningen må imidlertid adlyde slike ordre fra okkupasjonsmyndigheten, som måtte være nødvendige for hans militærstyrkers sikkerhet for å hindre at hjelp blir ydet fienden, for opprettholdelsen av offentlig orden og for rettmessig administrasjon av det besatte område."*
- 24.) Warsawreglene av 1928 sier i art.22: *"Befolkningen plikter å avholde seg fra enhver fiendtlig handling mot okkupasjonsmyndigheten og skal avstå fra enhver handling til skade for hans bevæpnede styrker og fra enhver handling til skade for hans operasjoner."*
- 25.) Den 15. april 1940 rettet Pål Berg en takk til Quisling for hans fedrelandssinn. Stortinget sluttet seg til at 5 medlemmer av Nasjonal Samling (NS) ble opptatt i det planlagte Riksråd.
- 26.) 15 april 1940 ble Administrasjonsrådet oppnevnt, overrensstemmende med Folkerettens bestemmelser, og med regjeringens velsignelse.
- 27.) Høyesterett gjorde okkupasjonsmyndigheten den tjeneste å foreslå oppnevnte menn den anså skikket for vervet. Det og det alene er det virkelige forhold. Sin myndighet og direktiv fikk Administrasjonsrådet fra okkupasjonsmyndigheten: *"Lojalt å samarbeide med okkupasjonsmyndigheten, med personlig ansvar å sørge for å stå inne for ro og orden og å sette okkupasjonsmyndighetens anordninger i verk."*
- 28.) Side 34. Det samme inntrykke av fred gir opprop til det norske folk av 24 august 1940, undertegnet av lederne for alle partier. Partiene går her inn for et fellesprogram, hvor det blandt annet sies: *"Vårt land er mot folkets ønsker trukket inn i stormaktskrigen og lider hardt under dens virkninger. Vårt mål er å bringe Norge frelst gjennom denne harde tid og trygge landets frihet og gjenreise det matriellt, åndelig og politisk til en bedre fremtid. Allt hva vi rår over av byggende krefter skal settes inn i dette fellesskap i samarbeide med landets administrative myndigheter og med okkupasjonsmakten, overrensstemmende med Folkeretten."* Dette opprop fikk tilslutning av alle landets største organisasjoner; Landsorganisasjonen, Bondelaget, Handelsstanden, Rederforbundet. (Finnes i "Krigen i Norge og Riksrådsforhandlingene" utgitt av Arbeiderpartiet i 1945, side 38.)

- 29.) Fredavtalen som general Ruge oppnådde etter befaling fra Kongen, lød som følgende: *"Samtlige Norske stridskrefter legger våpnene ned og forplikter seg til ikke å gripe til våpen igjen mot Det Tyske Riket eller dets allierte sålenge den nå pågående krig varer."* Når dokumentet kom til London, ble det lest og påtegnet av statsminister, forsvarsminister og utenriksminister. (Instituttets uttalelse)
- 30.) *"Krigen opphørte som våpenkamp og krigføring ved kapitulasjonen 10. juni 1940."*
- 31.) For internerte norske styrker i Sverige fra 1. divisjon, traff regjeringen bestemmelsen, att hele styrken skulle demobiliseres og sendes hjem til Norge.
- 32.) Ved krigsutbruddet i september 1939, erklærte regjeringen Norge nøytralt.
- 33.) Den danske store folkerettslærde Axel Møller uttaler i sitt kjente verk "Folkeretten i fredstid og krigstid": *"Det påhviler enhver suveren stat som medlem av folkerettssamfunnet å oppfylle sine nøytralitetsplikter. Vil den nyte nøytralitetsrettigheter, må den være i stand til å verge disse. Den som avrunder eller uforholdsmessig innskrenker sin krigsmakt, gjør det på egen regning og risiko. Blir det som følge herav en tredje part skadelidende, har denne folkrettslig adgang til å ivareta sine interesser, slik den finner det formålstjenelig for seg. "Det er den nøytrale Stats pligt at sette seg i stand til efter Evne at afværge nøytralitetskrænkelser, og den kan ikke unskylde seg med at den lovgivning (hos oss den bevilgede myndighet) ikke hjemler de fornødne dertil. Det er en nøytral stats plikt at forsvare, ikke blot konstatere sin nøytralitet."*
- 34.) *"Landkriksreglementets prinsipper for okkupantens rettsinnstilling utelukker at landets lovlige regjering fra sitt oppholdssted utenfor det okkuperte område kan gi lover av et hvilket som helst innhold med bindende virkning for det okkuperte områdets befolkning. Den kan ikke gi lovregler som forbyr befolkningen å etterleve de bestemmelser som okkupasjonsmakten har vært berettiget til å utferdige. Den er som alminnelig regel overhodet avskåret fra å endre den rettsorden som er okkupasjonsmaktens plikt å respektere og opprettholde."*
(Frede Castberg i statsvitenskap, tidsskrift 1946 side 256.)
Castberg støttes her av Edvard Hambro: *"En ting må man huske fremfor alle andre. Folkeretten bryter landets egen rett."* (Tidsskrift for rettsv. 1939 side 375.)
- 35.) Professor Castberg ga i juli 1940 biskop Berggrav følgende svar etter en henvendelse: *"Okkupasjonsmakten kan lovlig innsette et styre i de besatte områder. Ifølge Folkeretten skal et slikt styre respektere landets lovgivning "medmindre der foreligger absolutt nødvendighet for å endre den."*
- 36.) Rettslig var stillingen slik som høyesterettsdommer Bonnevie uttaler: *" Denne (forvaltningsmyndigheten) var etter Folkerettens regler Lkr. art. 42 og 43 gått over til okkupanten. Art 43 pålegger okkupanten å respektere det okkuperte lands lov og rett."*

- 37.) I Berit Nøkleby's bok om Terboven refereres et sitat av von Falkenhorst som sammenligner sitt mandat med Terbovens: *"Forholdet mellom oss var en følge av de oppgaver Der Führer hadde tildelt oss. Terboven var ansvarlig for alle spørsmål av politisk, kulturell, økonomisk og partimessig art, og jeg for å forsvare Norge mot Engelsk landgang og invasjon. Derved hadde hver av oss nok å gjøre, og vi unngikk begge pinlig nøye, innblanding i eller påvirkning av den annens oppgavefelt."*
- 38.) Castberg i Svensk statsv. Tidsskrift 1946: *"Den nasjonale statsmakt hadde fraskrevet seg hele sin lovgivende myndighet for dette område så lenge det var okkupert."*
- 39.) Vår professor i folkerett, Frede Castberg skriver i "Norge under okkupasjonen" 1945 side 49: *"Innbyggerne må adlyde okkupasjonsmaktens bestemmelser innen Haagreglementets ramme, men landets lovlige regjering er på sin side avskåret fra å gi bindende direktiver for innbyggerne i landet, for så vidt angår deres forhold i det besatte område."* Professor Skeie nevnte det samme i "Landssvik" som utkom i 1945: *"Jeg tillater meg å sitere fra den verdenskjente britiske Oppenheims "Internåational law" 7.utg. II side 616: "Okkupantens disposisjoner i henhold til art. 43 er legale." (legitime acts)*
- 40.) Art.43 er som nevnt i Norsk lovtidende for 1910 side 500, en del av annen Haagkonvensjon, vedtatt av Stortinget. Folkeretten var allerede i 1902 i vår straffelov § 14 fastslått som intergrerende del av vår strafferett. Art. 43 bestemmer etter uttalelsen i art.42 om hva der faktisk er et okkupert område, at den lovmessige makt, den hele og ikke del, er gått over til okkupanten. Okkupanten skal dog som regel respektere de lover som gjelder i landet. I lagmannsretten heter det at *"hele landområdet ble okkupert."* Altså total okkupasjon.
- 41.) Lovgivningsrett til en eksilregjering strider følgelig mot både internasjonal som norsk rett, den tilligger okkupanten. Oppenheim fortsetter side 616: *"Dette (at okkupantens disposisjoner er legale) må ikke bli ignorert av den legitime regjering etter at den igjen har tatt territoriet i besittelse."*
- 42.) Samtidig med opphør av tysk okkupasjon, iflg. avtale av 16. mai 1944 med de allierte.
- 43.) Det sees av art. 42 og 43: *"Imidlertid kan en eksilregjering heller ikke føre krig."* Oppenheim skriver 7. utg. II side 248: *"Halvt og delevis suverene stater er ikke legalt kvalifisert til å være krigførende."*
- 44.) Oppenheim side 253. *"Under annen verdenskrig var Norge ikke godtatt som alliert."* Ifølge Oppenheim var Norge ikke alliert med Storbritania. Konge og regjering oppholdt seg følgelig i ikke-alliert land da anordningen ble utstedt. Selv var de bundne av britisk lov, rett, politi, sensur og reiseforbud. De var heller ikke som eksile, etter Oppenheim, kompetente til krigføring. Derfor ingen fortsettelse av krigen mot Tyskland. Etter professor Hubatsch var endog statskontinuiteten opphørt. Det at Norge var okkupert er også isolert sett ifølge folkerettslitteraturen nok til å utelukke både krigføring og lovgivning. Hvorfor nøles det da med lovvedtak om opphevelse, og gjenopptagelse for å konstatere fakta og at dommene var en feiltagelse.

" Herr Ambassadør.

Det er med stor glede jeg har mottatt Deres skriv av 20 august, hvori De har den godhet, på Deres regjerings vegne å fremføre dennes takk til de norske borgere som gjorde frivillig tjeneste i de britiske styrker eller i sivilt krigsarbeid på britiske territorium under den siste krig.

Idet jeg takker Dem for denne meddelelse, som jeg gjerne vil tillate offentliggjort, vil jeg samtidig på min side få uttale min egen og mitt folks dype takknemlighet for den store bistand det britiske samveldet så uforbeholdent ytet Norge i dets tunge kamp, og som gjorde det naturlig at mine landsmenn deltok i de britiske krigsanstrengelser så langt det var mulig. "

Deres hengivende

Haakon R (s)

Understrekninger gjort av meg.

- 51.) Det verste uttrykk for ulikhet for loven finner vi i anordningens bestemmelse om at bedriftenes "arbeidere og underordnede funksjonærer" var fritatt for rettsforfølgning, likegyldig om de direkte hadde gått fienden til hånd i hans krigsinnsats. Anordningen var med vitende og vilje gjort diskriminerende - et brudd på grunnlovsprinsippet om alle borgeres likhet for loven. Denne gruppe beholdt ubeskåret både stemmerett og retten til som domsmenn å være med på rettsforfølgelsen mot dem anordningen kritiserte. Regjeringen og dens parti var oppmerksom på at det overveiende antall av denne privilegerte befolkningsgruppe, ville stemme med partiet ved anstundenes stortingsvalg.

Tyskerarbeidernes antall er anslått til minst 200 000. Trekker man herfra dem som ikke hadde oppnådd stemmerettsalder, og tar i betraktning at stemmeretten ble fratatt NS-folk, kommer man til at positivt og negativt hadde regjeringen sikret sitt parti en ekstrasfordel på minst 200 000 stemmer. Når da Arbeiderpartiet ved valget i 1945 bare fikk et flertall på 76 av 150, kan det neppe være tvil om at uten de diskriminerende bestemmelser ville det ikke ha fått stortingsflertall. Som det nå ble, var partiet sterkt nok til å hindre at det ble reist riksrettsak mot den regjering som ved sin nasjonalt sett skandaløse førkrigspolitikk bar ansvaret for at Norge ble hærtatt og okkupert.

- 52.) Kongen uttrykte det korrekte forhold i sin tale 22. august 1945: "*De allierte har gitt oss vårt land fritt og selvstendig tilbake...*" (De allierte, ikke våre allierte.) Den første prinsipielle avgjørelse i landssviksaker i Eidsivating lagmannsrett falt 12. juli 1945. Retten uttalte i en kjennelse: "*Retten finner heller ikke at rettergangsordningen kan settes til side som stridende mot Folkeretten. Det er nemlig sikker norsk rett at de norske myndigheter må bøye seg for en lov selv om den er folkerettsstridig, f.eks. om den strider mot en traktat.*"

- 53.) Stortinget av 1936 vedtok å forlenge tingperioden. Gjennomgående tør oppfatningen har vært at beslutningen var lovlig. Derimot var meningen delte om denne forlengelse kunne tre i kraft straks, eller først etter skjedd nyvalg. Resultatet ble at tingperioden ble forskjøvet fra 1939 til 1940. Og i dette ekstraår kom okkupasjonen og Stortingets

fungsjon ble avbrutt på ubestemt tid. Saken ble forelagt Høyesterett, hvori Hjemmefronten selv hadde frentredende medlemmer. 11 av dommerne avsa følgende dødsformodningsdom: *"Det fremgår av grunnlovens § 71 at det Storting som ble valgt i 1936, ikke kan sammenkalles etter valgperiodens utløp, hverken som ordentlig eller overordentlig Storting. Dets myndighet er definitivt opphørt, og det kan ikke i kraft av konstitusjonell nødrett gjennoppstå som statsmakt."*

- 54.) Instituttet uttaler blant annet: *" Bak den norske krigsinnsats sto ikke den norske stat, hvilket heller ikke var russisk eller vestalliert oppfatning. Denne innsats hadde frivillig karakter."*
- 55.) Professor Andenes sa i sitt svar til betenkningen fra det svenske instituttet blant annet: *"Deres betänkande hverkar mera som ett förklätt inlägg i målet än som en objektiv vetenskaplig granskning."*
Instituttets svar sier bl.a.: *"Nevnte svenske vitenskapsmenn har levert et aktverdig arbeide av solid vitenskaplig kvalitet. At professoren ikke anerkjenner det som objektivt, skyldes nok en partisk innstilling fra hans side. Professoren hadde nemlig engarert seg på "åklagaremyndighetens sida" i et par tilfeller av så uvanlig karakter, at de av all grund torde "vantas i rättshistorien att bliva räknade som varande av skandalös art."*
Instituttet fortsetter: *"Ved tiltredet til Haagkonvensjonen av 1907, hadde såvel Norge som Tyskland forpliktet seg til å respektere denne rettsordningens bestemmelser. Ved kunngjøring i Norsk Lovtidende for 1910 ble Lkr. norsk lov, forpliktende for regjeringen, domstoler og befolkning. 24 april 1940 kunngjorde tyskerne denne rettsordning som gjeldende innen de besatte områder."*
- 56.) Professor Andenes skriver: *"Fra norsk side har de konsekvent vært hevdet at krigstilstand besto fra overfallet og siden hele okkupasjonstiden."*
- 57.) En rekke nordmenn i fremtredende stillinger anmodet i januar 1953 det svenske Instituttet for Offentlig og Internasjonell rett i Stockholm om qua nøytrale rettslærde å uttale seg om det norske etterkrigsoppgjørs folkerettslige og strafferettslige sider. Dette internasjonalt kjente instituttet besto av Sveriges samtlige professorer og dosenter i statsrett, folkerett og strafferett, hvis ekspertise bl.a var utesket av det norske eksilregjeringen (i spørsmål om Kvarstadbåtene).
Henstillingen til Instituttet ble gjort av omkring 100 nordmenn, deriblant en rekke stortingsmenn. Instituttet uttalte blant annet:
"Det er ihvertfall vitenskaplig uungåelig, att ved sin provisoriske lovstiftning kriminaliserte exilregjeringen det etter denne rettsordningen legale. Tiltalemyndighetene fant å måtte gripe til "utenomrättslig instruksjon av domerna." Det som førte Norge inn i krigen var først og fremst regjeringens mangel på "allmänpolitisk mogenhet" dens upatriotiske innstilling til fedrelandet og dets forsvar og dets uredelige observans av inngåtte internasjonale avtaler." Den rådgivende professor i folkerett, dr. juris Frede Castberg hadde i 1937 dosert: *"Den nøytrale stat, som velger å bøye seg for overmakten, må vistnok finne seg i nøytralitetskrenkerens motpart om nødvendig tar opp kampen på den nøytrale stats territorium. Nettopp dette ble aktuellt for Norge i 1940,"* fortsetter instituttet. Den 16 februar bøyde Norge seg for den Engelske nøytralitetskrenkeren i Jøssingfjorden. Den følgende 9. april, ikke som professor Andenes hevder, det Tyske overfallet, med det

tyske motrekket, som universitetsbibliotekar Vassberg med historisk vitenskaplig rett betegner det.

- 58.) En traktats bestemmelser kan ikke med rettsgyldighet endres ensidig.
- 59.) Ved hjelp av anordningens diskriminerende behandling av stemmeretten, fikk Arbeiderpartiet flertall på det nye Storting ved valget i oktober 1945. Ved dette flertall og partimessig press i protokollkomiteen ble det forhindre at riksrettssak ble reist mot exsilregjeringen.
- 60.) Lagmann Solem deklarerer at domstolene måtte bøye seg for norsk lov, selv om denne var folkerettsstridig, på tross av at dommerne visste at Lkr. ved kunngjøring i Norsk lovtidende var blitt norsk lov.

SLUTTBEMERKNINGER I FOLKERETT OG OKKUPASJON.

Folkerettens spør ikke om hvem okkupanten er eller om okkupasjonens lovlighet. Loven skal beskytte borgerne, som ikke skal være kasteballer mellom impliserte med ulike synspunkter.

Regjeringen hadde med viten og vilje forsømt landets forvar, og derved ikke overholdt sine folkerettslige forpliktelser. Da de den 9. april 1940 sto ovenfor konsekvensene av disse forsømmelser, begikk de ikke bare et nytt brudd på samme folkerett ved å mobilisere norske soldater uten våpen, mot verdens sterkeste militærmakt, men de flyktet selv hals over hodet og tok landets gullbeholdning med seg.

Under den falske foregivende at de hersket krig mellom Norge og okkupanten, oppviglet de folket til strid, sabotasje og likvidasjoner, som førte til at okkupanten så seg nødsaget til å erklære en kortvarig krigstilstand for å få forholdene under kontroll, også overensstemmende med Folkeretten. Stikk i strid med folkeretten utferdiget regjeringen i sin utlendighet anordninger som skulle muliggjøre omfattende dommer over dem som før og etter krigen hadde hatt divergerende politisk innstilling enn det sterkt kommunistisk infiltrerte Arbeiderparti, og som ikke bare muliggjorde at våre mest nasjonalbevisste norske borgere ble ilagt lange fengselsstraffer, og inndragning av deres eiendom og eventuelle formue, men også stemmeretten. Dermed skaffet de også av veie en trussel mot et kommende arbeiderpartiflertall ved det forestående valg etter krigen, medvirkende til at Arbeiderpartiet fikk det flertall som måtte til for å hindre at de ble stillt under riksrett. 200 000 av deres egne partifeller, som meget aktivt og for god betaling hadde arbeidet for okkupanten, ble frikjent for all straff og fikk også anledning til å delta i rettergangen mot de 100 000, som tildels bare hadde sitt gamle partimedlemskap som eneste forbrytelse.

All utenlandsk juridisk sakkyndighet som har uttalt seg, har vist en sterk og kritisk innstilling til den norske regjeringens handlingsmåte, og ganske spesielt til rettsoppgjøret, som de har karakterisert som en rettskandale. Ingen av de krigførende anså Norge for å være i krig. De hadde ikke tiltrede til noen av stabene hos de allierte. Regjeringen i London hadde reiseforbud og var underlagt sensur. Norske frivillige på de alliertes side måtte benytte de alliertes uniformer. Da krigen var slutt overgikk Norge til allierte okkupasjon med russiske stridskrefter som de toneangivende, med besettelse av Finnmark. At Haagkonvensjonens bestemmelser,

som regjeringen og Stortinget hadde ratifisert og med full rettsvirkning for befolkning og myndigheter var gjort til norsk lov i 1910. Dette, i tillegg til at Folkeretten i seg selv er overordnet nasjonale lover, burde på det sterkeste ha advart mot juridisk neglisjering. At den ikke skulle vært gjeldende under krigen, blir motsagt av det faktum at endringer først ble foretatt i 1945, forbundet med å skaffe Norge muligheter for å være med på okkupasjonen av Tyskland.

Norsk rettsvesen er så internasjonalt komprimert for fremgangsmåten i denne sak, at man vel aldri i noen land har sett maken til det, selv under den franske revolusjonen. Rettsoppgjøret blir karakterisert som en politisk hevnaakt, og rettslokalene som folketribunaler med en summarisk rettergang overfor uskyldige mennesker, fjernt fra enhver anstendig rettspraksis.

Når man ikke forlengst har fått et folkets og jussens reaksjon skyldes dette hekseprosessens ringvirkninger, som selv idag hindrer enhver i å forfekte divergerende synspunkter. Under rettsakene forbundet med rettsoppgjøret, betød det en vesentlig høyere straff å nevne Folkeretten. For forsvarerne var dette et tabuord hvis de ville ha de intektsgivende verv som rettsoppgjøret innebar. Heller ikke i Quislingsaken ble Folkeretten nevnt i forsvaret, til trots for at dette hadde betydd frifinnelse og ikke dødsdom. De få ganger under rettsoppgjøret at Folkeretten ble nevnt, ble den avfeiet med at norsk lov kom før Folkeretten. Vi må i all anstendighets navn forutsette at retten ikke kjente til hverken Folkerett eller loven fra 1910, selv om dette på ingen måte er noen unnskyldning.

Et fundamentalt begrep i norsk rett er "**at enhver tvil skal komme tiltalte tilgode.**" Muligens vil dette være det som kan redde de få gjenlevende jurister som vil sitte på en anklagebenk i en norsk riksrett, som ufraviklig må komme. For de 100 000 tiltalte av våre uskyldige landsmenn som satt tiltalt under det såkalte landssvikoppgjøret, hadde denne grunnleggende kasus ingen hjelpende virkning. For Arbeiderpartiet var ikke nasjonens anseelse av noen betydning sammenlignet med triumfen de høstet, ved å se et høyest mulig antall av tidligere motstandere henrettet eller satt i fengsel. En høy prosent av landets intellektuelle klasse ble sperret inne under umenneskelige forhold. Flere hundre av dem tok sine liv enten i fengselsellen eller på loft eller andre gjemmer i interneringsleirene. Tanken på dem som satt hjemme, fratatt alle sine eiendeler og uten noen muligheter til å skaffe de nærmeste det mest sparsomme underhold, var for meget for mange.

Tiden må nå være moden for en fullstendig innrømmende klarleggelse av forholdene og en landsomfattende publisering. Vi kan ikke, som sivilisert nasjon, unlate dette, og vi kan aller minst unnlate det av hensyn til de mange gode og tidligere plettfrie nordmenns ettermæle. Rettsoppgjøret i Norge etter krigen ble gjort mulig ved en sammenhengende rekke ulovligheter, begått delevis av regjeringen i London, og delvis av jurister og domstoler i Norge etter fredsslutningen.

Forespurte utenlandske rettsinstanser og jurister er samstemmig i fordømmelsen av regjeringens handlemåte, som stemples som skandaløs.

Vårt folk lever fortsatt i illusjonen at Norge var i krig med Tyskland og at de som støttet okkupanten var forædere.

Det foreliggende oppsett Okkupasjon og Folkerett, Folkerett og Okkupasjon, tolker riktig rettsoppfatning overrenstemmende med internasjonal rett og våre traktatmessig forpliktelser.